

Dublin Core bij het Deventer IJsselfront-project

In Deventer vond een pilotproject plaats op het gebied van sectoroverschrijdende ontsluiting via metadata. Het doel was via een gezamenlijke ontsluiting van het Deventer erfgoed de gebruiker een eenvoudiger toegang tot dit materiaal te bieden. Ivo Zandhuis en Ton Dijksterhuis doen verslag van het project.

REEDS TIENTALLEN JAREN wordt materiaal in bibliotheken, musea, archieven of andere erfgoedinstellingen via digitale catalogi ontsloten. Al in de jaren zeventig begonnen de wetenschappelijke bibliotheken dat via databases te doen. Later volgden ook de andere erfgoedsectoren, waarbij ieder gebruik maakte van de mogelijkheden die het beste bij zijn of haar collectie hoorden.

De laatste tijd is er een nieuwe trend te bespeuren: sectoroverschrijdende ontsluiting via metadata. Daarbij denk je aan het toegankelijk maken van informatie over divers materiaal, zoals bijvoorbeeld wordt bewaard door archieven, musea of bibliotheken. De instellingen kijken waar hun verschillend materiaal raakvlakken vertoont, om het zodanig te ontsluiten dat de gebruiker via één zoekactie op een eenvoudige manier een kijkje kan nemen in de diverse collecties.

Het *Deventer IJsselfront project* is duidelijk sectoroverschrijdend. Vóór nu meteen te beginnen met grootschalige digitaliseringsactiviteiten, is er besloten om dit pilotproject op te starten als middel om expertise op te doen en te bekijken hoe de samenwerking daarbij verloopt. Dit project kon worden gestart dankzij financiële steun van de Mondriaanstichting en de Stichting CAI Media. De pilot is met succes afgesloten en het resultaat (beschikbaar via www.deventer-geschiedenis.nl) sluit aan bij de standaarden zoals die door de Vereniging Digitaal Erfgoed Nederland worden geadviseerd. De gezamenlijke Deventer erfgoedinstellingen gaan de komende jaren door met het gezamenlijk ontsluiten van materiaal, en de presentatie daarvan via de genoemde website.

Pilotproject IJsselfront

In het Project IJsselfront werken de Deventer instellingen Stadsarchief en Athenaeumbibliotheek, Historisch museum De Waag, Centrum Beeldende Kunst, en Monumen-

tenzorg en Archeologie samen. Het doel van het project is om via een gezamenlijke ontsluiting van het Deventer erfgoed de gebruiker een eenvoudiger toegang te bieden tot dit materiaal. Moet men momenteel nog de diverse instanties bezoeken om materiaal te vergaren, in de toekomst moet het mogelijk zijn Deventer erfgoed via het internet te bekijken. Er is dan dus één toegang naar het materiaal. Tijdens de pilot is hiermee een begin gemaakt door een selectie van het beeldmateriaal, gecombineerd met beschrijvingen, via een website toegankelijk te maken. Er is ingezet op het realiseren van twee manieren van toegankelijkheid. Ten eerste werden beschrijvingen van voorwerpen uit de deelnemende instellingen over het gekozen onderwerp doorzoekbaar gemaakt en gepresenteerd. Daarnaast werden de topstukken verwerkt in verhalen over verschillende aspecten van het Deventer IJsselfront. Dit IJsselfront is het bepalende stadsgezicht als men de stad vanuit het zuidwesten benadert. De verhalen over dit front bieden de geïnteresseerde bezoeker de noodzakelijke context bij de voorwerpen die door de instellingen worden beheerd. Het onderwerp van dit artikel is de technische en inhoudelijke consequenties van de eerste doelstelling.

Verschillende systemen

Drie van de vijf instellingen beschikken over een geautomatiseerd collectiebeheersysteem. Het stadsarchief heeft onlangs Atlantis aangeschaft om de *Topografisch Historische Atlas* digitaal toegankelijk te maken. De Athenaeumbibliotheek beschikt sinds jaar en dag over het nationale bibliotheekstelsel Pica. Tenslotte is de informatie over de collectie van de gemeentemusea beschreven met behulp van Adlib.

Bij elke toepassing is een andere manier gekozen om informatie te structureren. Dit heeft enerzijds te maken met het specifieke doel van de automatisering. Zo heeft Pica onder andere de opzet om een unieke beschrijving

Hoog water aan de Welle te Deventer in 1983

van een boekwerk in geheel Nederland te krijgen. In Adlib is de mogelijkheid ingebouwd om bruiklenen te administreren. Anderzijds is de aard van de geregistreerde objecten verschillend. Boeken hebben bijvoorbeeld (meestal) een uitgever, archiefstukken (meestal) niet. Vanwege de sectoroverschrijdende doelstelling willen wij in ons systeem voorwerpen van verschillende aard opnemen. Het was dus nodig een meer algemene manier van beschrijven te kiezen. De volgens deze manier gemaakte beschrijvingen worden via een database op de website doorzoekbaar gemaakt en gepresenteerd. Beschrijvingen in deze centrale database omvatten minder informatie dan de systemen van de deelnemende instellingen. Meer informatie is niet mogelijk (en bovendien niet noodzakelijk) om de algemene manier van beschrijven te realiseren. Mocht een gebruiker meer interesse tonen voor een bepaald voorwerp, dan kan op de website worden doorverwezen naar een uitgebreide beschrijving die door een deelnemende instelling zelf is verzorgd.

Een algemene manier van beschrijven kan men zelf ontwikkelen, of men kijkt rond en ziet hoe anderen een dergelijk probleem hebben opgelost. Wij kozen voor de laatste benadering en gebruikten de Dublin Core als grootste gemene deler van de bestaande beschrijvingen.

Dus Dublin Core

De Dublin Core is een compacte informatiestructuur, die bedoeld is om op het www gepubliceerde bronnen te kunnen beschrijven. Omdat het www veel verschillende soorten bronnen toestaat, kunnen daarom veel verschillende soorten voorwerpen worden beschreven. Naast het begrip *resource*, de Dublin Core-term voor datgene wat wordt beschreven, zijn in de Dublin Core-terminologie nog drie andere begrippen van belang: *element*, *qualifier* en *scheme*. Een resource wordt beschreven met behulp van maximaal vijftien verschillende elementen. Zo is er het element

creator waarin de auteur, schilder, fotograaf kan worden opgenomen. Elk element kan eventueel worden weggelaten, maar ook zo vaak voorkomen als noodzakelijk is. De volgorde is niet van belang.

Bij een element kan een *qualifier* worden opgenomen, die een nadere verfijning aangeeft van de betekenis van het element. Zo kan van de creator worden vastgelegd of het de schilder, auteur of fotograaf betreft. Het gebruik van qualifiers is niet aan regels gebonden. Verwerkende software die niet 'weet' wat een schilder is, weet in ieder geval dat het gaat om degene die de resource op enigerlei wijze heeft vervaardigd, dankzij het feit dat de naam is opgenomen in het element creator.

Tenslotte kan een element worden ingevuld volgens een bepaald *scheme*. Zo kan bijvoorbeeld worden aangegeven dat bij het element *subject* een trefwoord uit een thesaurus is ingevuld en niet een of ander willekeurig gekozen woord. In het attribuut *scheme* wordt vastgelegd welke thesaurus gebruikt is. Verwerkende software kan hier eventueel zijn voordeel mee doen.

Dublin Core bij het IJselfront-project

Om de Dublin Core toe te passen moest allereerst van elk bestaand systeem (Atlantis, Pica en Adlib) worden bepaald welk veld overeenkomt met welk *element* van Dublin Core (eventueel aangevuld met een *qualifier* en/of een *scheme*). Dit wordt een mapping genoemd. Hiervoor hebben we zoveel mogelijk de *best practices* gevolgd, zoals die zijn ontwikkeld door CIMI (een samenwerkingsverband van musea voor digitale ontsluiting van cultureel erfgoed). Volgens werd de informatie geautomatiseerd uit de bestaande systemen geëxporteerd. Hiervoor hebben we een xml-structuur ontworpen waarin de gegevens, die volgens Dublin Core zijn gestructureerd, worden vastgelegd (zie kader op pagina 30). Op één centrale plek kunnen deze gegevens nu worden doorzocht.

Voorbeeld

```
<dc-record id="rec1" institute="Rijksmuseum A'dam" image="410.jpg">
  <type>painting</type>
  <identifier scheme="bredius">410</identifier>
  <title qualifier="alternative">Nachtwacht</title>
  <title>Korporaalschap van Frans Banning Cocq</title>
  <creator qualifier="schilder">Rembrandt van Rijn</creator>
  <subject>schutterij</subject>
  <subject qualifier="person">Frans Banning Cocq</subject>
  <date>juni 1642</date>
  <description>Schuttersstuk</description>
  <rights>Alle rechten voorbehouden Rijksmuseum A'dam</rights>
  <coverage qualifier="spatial">Amsterdam</coverage>
  <coverage qualifier="temporal">Gouden Eeuw</coverage>
  <coverage qualifier="temporal">Zeventiende Eeuw</coverage>
  <coverage qualifier="temporal">16XX</coverage>
</dc-record>
```

De tekst in het kader is een voorbeeld van een xml-bestand waarin de DC-beschrijving van de Nachtwacht is opgenomen. Bij deze beschrijving zijn de volgende DC-elementen gebruikt:

- type
- identifier
- title

- creator
- subject
- date
- description
- rights
- coverage.

Niet alle elementen zijn verplicht; in dit record ontbreken de DC-elementen:

- format
- publisher
- contributor
- language
- source
- relation.

Bij sommige elementen zijn qualifiers en/of schema's toegevoegd. Zo is "De nachtwacht" niet de echte titel van het stuk maar een alternatieve titel; vandaar de qualifier *alternative*. De identificatie van het voorwerp is in dit geval gebeurd door het nummer te geven waaronder het is opgenomen in het boek van A. Bredius: *Rembrandt paintings*, London 1969, 3e druk. Het attribuut scheme heeft de waarde bredius gekregen om daarmee aan te geven volgens welke systematiek de waarde 410 moet worden geïnterpreteerd.

In de beelddatabank die dankzij de conversies is ontstaan, kan men in een tekstveld een zoekterm invoeren, waarna het systeem die in alle verschillende elementen gaat zoeken. Dit levert een resultaatlijst op met voor iedere gevonden afbeelding een thumbnail, de naam van de instelling, de titel en het jaartal. Door één object te selecteren worden alle Dublin Core-elementen en hun inhoud gepresenteerd. De gevonden zoekterm wordt cursief weergegeven, zodat de gebruiker meteen ziet waarom het object in de resultatenlijst is opgenomen. De gebruiker wordt dus direct met de Dublin Core (met vertaalde elementnamen) geconfronteerd. Van alle objecten wordt dezelfde soort informatie gepresenteerd. We hopen hiermee duidelijkheid te creëren voor de gebruiker.

Ervaringen

We hebben natuurlijk nog geen weet van de ervaring die gebruikers hebben met het zoeken in de beschrijvingen à la Dublin Core. Wel kunnen we al iets zeggen over de ervaring die we hebben gehad bij het toepassen van de Dublin Core bij de verschillende systemen van de deelnemende partijen.

Het bleek mogelijk met de vijftien bestaande elementen alle belangrijke gegevens op te nemen. Dankzij de qualifiers zijn de vijftien elementen zodanig uitbreidbaar dat zij in veel gebieden kunnen worden toegepast.

Bij de toepassing van Dublin Core moesten de volgende nadelen worden geaccepteerd:

- niet alle aanwezige informatie kon worden opgenomen, maar voor de belangrijkste informatie was wel plaats;

- Dublin Core beperkt zich tot het beschrijven van resources, dus voorwerpen zoals boeken, schilderijen en foto's. Andere 'objecten', zoals personen of instellingen, kunnen dus niet worden opgenomen;
- Dublin Core beschrijft voor een belangrijk deel het voorwerp zelf en maar in beperkte mate het uitgebeelde/beschreven onderwerp.

Alle bovenstaande nadelen speelden voor de doelstelling van ons project geen rol:

- de belangrijkste informatie is voldoende om de gebruiker het voorwerp te laten vinden, waarna meer informatie kan worden verkregen bij de instelling die de resource toegankelijk heeft gemaakt;
- andere soorten 'objecten' dan boeken, foto's en museumstukken hoefden niet te worden beschreven;
- het uitgebeelde/beschreven onderwerp van een object was in de bestaande systemen niet zo uitgebreid opgenomen en kon dus ook niet worden geëxporteerd.

De mapping leverde soms vreemde resultaten op. Soms komt het voor dat twee verschillende velden op hetzelfde Dublin Core-element worden afgebeeld, terwijl ze dezelfde inhoud hebben. In een record stond bijvoorbeeld twee keer hetzelfde *subject* Deventer. Overigens bleek tijdens de publicatie ook dat sommige beschrijvingen wat verder moesten worden uitgewerkt of verbeterd. Ook als dit niet mogelijk bleek hebben we de informatie niet willen nabewerken, maar ze ongewijzigd in de centrale databases opgenomen. Dit levert vreemde (en gebruikersonvriendelijke) informatie op, maar nabewerken is geen haalbare kaart.

Alle vijftien DC-velden worden gepresenteerd, met uitzondering van het veld format. Dit veld wordt in de presentatie van gegevens niet weergegeven, omdat het niet gevuld is.

Onze ervaring: de Dublin Core is eenvoudig te begrijpen en uit te leggen. Dit is van belang omdat de mapping moest worden gemaakt in samenwerking met de medewerkers van de deelnemende instellingen. Zonder hun kennis van betekenis en gebruik van de velden in de bestaande systemen zou dat onmogelijk zijn. Gelukkig bleken zij ook bereid daarover uitgebreid met ons mee te denken.

Het grootste voordeel van het gebruik van Dublin Core is het gemak waarmee andere instellingen kunnen aansluiten bij de gebruikte methode. Als een andere instelling ook erfgoedmateriaal via deze gemeenschappelijke toegang beschikbaar wil stellen, is dit op een eenvoudige wijze te realiseren. De Dublin Core-methode is dan ook erg geschikt voor sectoroverschrijdende metadata-ontsluiting.

Zolang de Dublin Core wordt gebruikt voor haar doelstelling (het in algemene termen beschrijven van resources als metadata), is zij goed toepasbaar. Veel van de nadelen van de beperkte hoeveelheid elementen kunnen worden opgelost door het gebruik van qualifiers.

De internationale bekendheid maakt het gebruik aantrekkelijk. De toepassing blijkt goed te werken vanuit het oogpunt van de conversie van de bestaande systemen naar Dublin Core. Andere erfgoedinstellingen kunnen gemakkelijk aansluiten bij de gebruikte ontsluitingsmethode. De bruikbaarheid vanuit het oogpunt van de gebruiker zal moeten blijken uit ervaringen in de toekomst.

Ivo Zandhuis is zelfstandig automatiseringsadviseur en systeemontwerper voor archieven, bibliotheken en musea en als zodanig betrokken bij het IJsselfront pilot-project. Momenteel is hij betrokken bij een vergelijkbaar project in Delft. Ton Dijksterhuis was vanuit het Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten in Deventer gedetacheerd als projectleider van het IJsselfront pilot-project. Momenteel is hij werkzaam bij de Stadsarchieff en Athenaeumbibliotheek Deventer als medewerker cultuurhistorisch erfgoed.

Links

Het IJsselfront-project: <http://www.deventergeschiedenis.nl/>
Over Dublin Core: <http://dublincore.org/>
CIMI: http://www.cimi.org/publications.html#dc_1
DEN: <http://www.den.nl/>
Mondriaan Stichting <http://www.mondriaanstichting.nl/>
CAI Media <http://www.cai-media.nl/>